

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ศึกษาถึงปรัชญา แนวคิด และวิธีการจัดการป่าชุมชนของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟ ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนขณะที่ทำการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าใจประเด็นที่ศึกษา จึงขอเสนอผลการศึกษาดังนี้เป็น 3 ส่วน ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย ประวัติหมู่บ้านแม่จองไฟ สภาพทั่วไป สภาพภูมิอากาศ สภาพป่าและสัตว์ป่า พื้นที่ทางการเกษตร การคมนาคม ภาษา ลักษณะทางประชากร การปกครอง การศึกษา การนับถือศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญา และแนวคิดในการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่จองไฟ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชน ความเชื่อเกี่ยวกับป่าและพิธีกรรม ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพป่าในปัจจุบัน และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่จองไฟ ประกอบด้วย ผู้มีหน้าที่ในการดูแลจัดการป่า วิธีการ ปัญหาและความต้องการจากรัฐ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชน

ประวัติหมู่บ้านแม่จองไฟ

ชุมชนบ้านแม่จองไฟเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ประวัติความเป็นมาไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด แต่จากการสอบถามผู้สูงอายุของชาวบ้านแม่จองไฟ พอจะทราบประวัติความเป็นมาว่า เมื่อประมาณ 200 กว่าปีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในประเทศพม่าหลายกลุ่มถูกฝ่ายพม่าโจมตีต้องอพยพหลบหนีเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ประเทศไทย โดยตั้งรกรากอยู่บริเวณพื้นที่ภูเขาในจังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหลายกลุ่มได้อพยพตามเส้นทางเดินเขาผ่าน จังหวัดลำพูน มาอาศัยตามลำห้วยแม่สะเปา ตำบลมะไฟ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณ ห้วยแม่มอญ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ต่อมาได้แตกกลุ่มกันอีก เนื่องจากการผัดประเพณี (ผัดผี) อีกทั้งการทำมาหากินฝืดเคือง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟแยกกลุ่มมาตั้งบ้านเรือนที่ห้วยแม่จองไฟ ซึ่งเป็นที่ราบระหว่างภูเขา หลังจากนั้นก็ย้ายขึ้นมาอยู่เชิงเขาบ้านแม่จองไฟในปัจจุบัน เพราะสถานที่เดิมเหมาะสำหรับเป็นพื้นที่ใช้ในการเพาะปลูกมากกว่า

สภาพทั่วไปของบ้านแม่จองไฟ

ลักษณะที่ตั้ง ชุมชนบ้านแม่จองไฟ หมู่ที่ 2 ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ที่ พิกัด 856060 ส่วนพื้นที่ทำการศึกษ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลาน-แม่กาง อยู่ห่างจาก ที่ว่าการอำเภอลอง เป็นระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากศาลากลาง จังหวัดแพร่ ประมาณ 56 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ ปัจจุบันได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและ ป้องกันตนเอง (อพป.) มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านแม่เกียม ตำบลห้วยอ้อ	อำเภอลอง
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านเค็ม ตำบลหัวทุ่ง	อำเภอลอง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านนาแก ตำบลห้วยอ้อ	อำเภอลอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง	

สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะอากาศของบ้านแม่จองไฟเป็นแบบป่าฝนเมืองร้อน ฤดูร้อนเริ่มเดือนมีนาคม ฤดูฝนเริ่มเดือนพฤษภาคม ฤดูหนาวเริ่มเดือน พฤศจิกายน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะมีฝนตกชุก ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ นำอากาศหนาวเย็นจากประเทศจีนเข้ามา ทำให้ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึง กุมภาพันธ์จะมีอากาศหนาวจัด

สภาพป่าและสัตว์ป่าบริเวณบ้านแม่จองไฟ

สภาพพื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นภูเขาและเป็นพื้นที่ป่าไม้เบญจพรรณ มีไม้เศรษฐกิจ คือ ไม้สัก ไม้มะค่าโมง ประดู่ ไม้ไผ่ และของป่า เช่น หวาย ชัน สำหรับสัตว์ป่ามีหลายชนิด เช่น เก้ง กระรอก หมูป่า นกชนิดต่าง ๆ เป็นต้น สภาพป่ามีความสมบูรณ์เกือบ 100% (จำนวน 2,000 ไร่) มีพื้นที่ราบเพียง 30% ของพื้นที่ทั้งหมดราษฎรปลูกบ้านเรือนอาศัยบริเวณบนที่ราบเชิงเขาเป็นส่วน ใหญ่

พื้นที่ทางการเกษตร

บ้านแม่จองไฟมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 648 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ น้ำฝนและน้ำซับ พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ทำนาข้าวเหนียว 79.84% รองลงมาจะปลูกพืชไร่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง พริก ทำสวนผลไม้ 7.72% ทำไร่ 12.80%

การคมนาคม

เดิมหมู่บ้านแม่จองไฟเป็นหมู่บ้านปิด เส้นทางติดต่อกับหมู่บ้านอื่นมีความลำบาก ปัจจุบันเส้นทางติดต่อกับท้องที่อื่นมีความสะดวก คือ

1. ทางรถยนต์ระหว่างหมู่บ้าน-อำเภอทอง ลาดยางตลอดสาย ระยะทาง 16 กิโลเมตร
2. ทางรถยนต์ระหว่างหมู่บ้าน-จังหวัดแพร่ ลาดยางตลอดสาย ระยะทาง 56 กิโลเมตร
3. ทางเข้าหมู่บ้านและถนนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง

ภาษา

ใช้ภาษากะเหรี่ยง (พูดกันในหมู่บ้าน) และสามารถพูดภาษาคำเมืองและเข้าใจภาษากลางได้เป็นอย่างดี

ลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากรของหัวหน้าครอบครัวจำนวน 112 คนได้แสดงในตารางที่ 1 และสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. เพศ พบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 72.3 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 27.7 ที่เพศหญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากไม่มีสามี สามีตาย และหย่าร้าง
2. อายุ ปรากฏว่า อายุของหัวหน้าครอบครัวจะมีอายุเฉลี่ย 38 ปี
3. ระดับการศึกษา พบว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาสูงสุด ชั้น ป.4 ถึง ป.6 ร้อยละ 60.7 และไม่ได้เรียนหนังสือถึงร้อยละ 25.9
4. สถานภาพทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีเพียงร้อยละ 7.14 ที่ร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่ร้อยละ 88.4 มีสถานภาพเป็นลูกบ้านทั่วไป
5. โดยส่วนใหญ่หัวหน้าครอบครัวได้อยู่ในชุมชนบ้านแม่จองไฟมาตั้งแต่เกิดถึงร้อยละ 91.1
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยครอบครัวละ 5 คน นับเป็นครอบครัวค่อนข้างใหญ่ เนื่องจากต้องยังอาศัยแรงงานในครอบครัว
7. ครอบครัวที่มีสมาชิกที่ออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษานอกหมู่บ้านระหว่าง 1-5 คน มีร้อยละ 40.2 แต่ครอบครัวที่ไม่มีผู้ใดออกไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้านมีถึงร้อยละ 59.8
8. สำหรับอาชีพหลักของครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คือ ร้อยละ 60.7 และรองลงมาคือ อาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 30.4
9. ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย อยู่ระหว่าง 14,000บาทต่อปี

10. สำหรับการถือครองที่ดินของครอบครัวนั้นส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองถึงร้อยละ 75 และมีหลักฐานในการถือครองส่วนใหญ่เป็น นส.3

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหัวหน้าครอบครัว

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	81	2.3
หญิง	31	27.7
2. อายุ (ค่าเฉลี่ย = 38 ปี)		
3. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	29	25.9
ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	7	6.3
ชั้น ป.4 ถึง ป.6	68	60.7
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	5	4.5
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	3	2.7
4. สถานภาพทางสังคม		
คณะกรรมการหมู่บ้าน	8	7.1
อาสาสมัคร	4	3.6
ลูกบ้านทั่วไป	99	88.4
อื่น ๆ ระบุ	1	0.9
5. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน		
ตั้งแต่เกิด	102	91.1
อยู่มาแล้ว	10	8.9

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย = 5 คน)		
7. สมาชิกที่ออกไปประกอบอาชีพหรือศึกษานอกหมู่บ้าน		
1 - 5 คน	45	40.2
ไม่มี	67	59.8
8. อาชีพหลักของครอบครัว		
เกษตรกรรวม	34	30.4
รับจ้าง	68	60.7
ค้าขาย	3	2.7
หาของป่า	4	3.5
ไม่มีอาชีพ	3	2.7
9. อาชีพรองของครอบครัว		
เกษตรกรรวม	32	28.6
รับจ้าง	58	51.8
ค้าขาย	4	3.6
หาของป่า	11	9.8
ไม่มีอาชีพ	6	5.3
อื่นๆ ระบุ (ค้าขาย + รับจ้าง)	1	0.9
10. รายได้ครัวร่วตต่อปี (ค่าเฉลี่ย = 14,000 บาท ต่อปี)		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
11. จำนวนที่ดินที่ถือครอง		
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง	28	25.0
มี	84	75.0
โฉนด	11	9.8
นส.3	52	46.4
นส.3ก	2	1.8
สทก.	-	-
สปก.	16	14.3
อื่นๆ ระบุ		
ไม่มีหลักฐาน	3	2.7

การปกครอง

การปกครองของหมู่บ้านแม่จองไฟในปัจจุบัน อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

ผู้ใหญ่บ้าน คือ นายศรีรักษ์ ชมพู

คณะกรรมการหมู่บ้าน 7 คน ประกอบด้วย

1. นายมานพ จองไฟ
2. นายสมชาติ สาจวง
3. นายแดง แสคแจ้
4. นายอ่อน ตัดแก้ว
5. นายชุม เป็งโม๊ะ
6. นายชัย เป็งโม๊ะ
7. นางวิลาวรรณ เป็งคำ

คณะกรรมการบริหารงานส่วนตำบล 2 คน คือ

1. นายชุม เป็งโม๊ะ
2. นายอ่อน ตัดแก้ว

การปกครองภายในหมู่บ้านแม่จองไฟได้แบ่งการปกครองออกเป็นคุ้ม โดยมีหัวหน้าคุ้มซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลสมาชิกของคุ้มในเรื่องความเป็นอยู่และความสะอาดบริเวณบ้านของสมาชิกในคุ้ม ซึ่งแต่ละคุ้มประกอบด้วยหลายครัวเรือน และแบ่งออกเป็น 5 คุ้ม คือ

1. คุ้มอนุรักษ์
2. คุ้มถิ่นไท
3. คุ้มราษฎร์พัฒนา
4. คุ้มพนารักษ์
5. คุ้มประชาร่วมใจ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสม.) ประกอบด้วย คณะกรรมการ 9 คน มีหน้าที่ดูแลด้านสาธารณสุข สำรวจประชากรในหมู่บ้าน เช่น การเกิด ตาย การทำงาน และดูแลสภาพแวดล้อมในหมู่บ้าน เช่น ความสะอาดบริเวณหมู่บ้าน การกำจัดขยะ การมีส่วนร่วมที่ถูกต้อง สุขลักษณะ และจะมีการประชุมใหญ่ที่อำเภอคลองปีละ 1 ครั้ง

ด้านการพัฒนาเด็กคณะกรรมการหมู่บ้านได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาให้เด็กมีพัฒนาการในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านอนามัย จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเด็กโดยมีกรรมการดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาเด็ก

1. นายศรัภย์ ชมภู	ประธาน
2. นายย้าย ตัดแก้ว	รองประธาน
3. นายชุม เป็ง โม่ะ	เหรัญญิก
4. นายอ่อน ตัดแก้ว	ประชาสัมพันธ์
5. นายแล้ง ดอกสุข	ปฏิคม
6. นายเตง สุรินทร์แก้ว	กรรมการ
7. นายสมักร สาจง	กรรมการ
8. นายจันทร์ ดอกสุข	กรรมการ
9. นายเป็ง อุชนะ	กรรมการ
10. นายจันทร์วิทย์ เป็งคำ	กรรมการ
11. นายอ้าย พุเสาร	กรรมการ

นอกจากนี้และยังได้ก่อตั้ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อทำหน้าที่ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ และเก็บค่าดูแลเด็กเดือนละ 150 บาทต่อคนในปัจจุบันมีเด็กเล็กที่อยู่ในความดูแลของศูนย์จำนวน 22 คน และมีผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบประจำศูนย์ คือ

1. น.ส.ปอลิคา จินทะ ครูอาสาฯ ศศช.
2. น.ส. นันทิการ จองไฟ ผู้ดูแลเด็กเล็ก

ในเดือนมีนาคม 2540 ชาวบ้านหมู่บ้านแม่จองไฟก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือให้มีงานทำนอกเหนือจากงานหลัก โดยได้นำโครงการพระราชดำริเข้ามาส่งเสริมอาชีพ สร้างโรงฝึกอาชีพและตั้งกลุ่มพัฒนาสตรี โดยแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มแม่บ้านทอผ้า มีสมาชิกในปัจจุบัน 40 คน ได้นำครุมาสอนการทอผ้าดินจกและใช้ลวดลายที่ออกแบบจากพระราชวัง ระหว่างการอบรมทอผ้าสมาชิกยังได้รับค่าอบรมวันละ 30 บาท เมื่อทอเสร็จก็รวมกันส่งไปยังพัฒนาการอำเภอ เพื่อนำส่งโครงการพระราชดำริต่อไป โดยมีรายได้ต่อคืน 500-550 บาท ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลวดลาย

2. กลุ่มออมทรัพย์ เป็นกลุ่มที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2541 มีสมาชิก 41 คน โดยมีคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งได้รับการเลือกตั้งมา ทำหน้าที่ควบคุมดูแลในเรื่องการเงิน ผลประโยชน์ของสมาชิก และกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ ที่สมาชิกลงไปดำเนินการ มีการกำหนดวงเงินฝากและนำเงินฝากไปฝากธนาคาร โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเข้ามาดูแลเงินฝาก ซึ่งจะยินยอมให้เฉพาะสมาชิกเท่านั้นที่สามารถกู้ได้ ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งประกอบด้วย

1. นางฉนวนวัย ใจจาม ประธาน
2. นางศรี จองไฟ รองประธานและเลขานุการ
3. นางสุพรรณณี เกียงคู เทรญญิก

กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่สมาชิกออมทรัพย์ได้ดำเนินการ คือ

กลุ่มเลี้ยงหมู ได้รับการสนับสนุนจากอำเภอทอง จะนำลูกหมูมาให้สมาชิก 50 ตัว เพื่อนำมาแบ่งกันเลี้ยง เมื่อลูกหมูโตก็ให้ขายแล้วซื้อลูกหมูมาเลี้ยงใหม่ แต่ถ้าไม่ต้องการเลี้ยงก็นำไปให้สมาชิกคนอื่นเลี้ยง ถ้าไม่มีสมาชิกอื่นเลี้ยง ก็ให้ตีราคาเป็นราคาลูกหมูแล้วนำเงินคืนกลุ่มออมทรัพย์ สำหรับกลุ่มออมทรัพย์ยังมีโครงการที่กำลังก่อตั้งอยู่หลายโครงการ เช่น กลุ่มเลี้ยงไหม และกลุ่มเพาะเห็ด

ตารางที่ 2 ทรัพย์สินของหมู่บ้านแม่จองไฟ

รายการ	หน่วย	จำนวน
รถยนต์	คัน	6
รถไถนา	คัน	20
รถจักรยาน	คัน	45
รถจักรยานยนต์	คัน	55
ควาย	ตัว	150
หมู	ตัว	200
โทรทัศน์	เครื่อง	70
วิทยุ+เทป	เครื่อง	90
โรงสีข้าว	โรง	2
ร้านค้า	ร้าน	7
เครื่องปักข้าว	เครื่อง	1

การศึกษา

มีโรงเรียนในหมู่บ้าน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนรัฐราษฎร์พัฒนา มีครูจำนวน 9 คน นักเรียนจำนวน 110 คน

การนับถือศาสนาและประเพณีต่าง ๆ

ชาวบ้านบ้านแม่จองไฟทุกหลังคาเรือนนับถือศาสนาพุทธ วันพระมีการเข้าวัด และมีพิธีการบวชพระ

ประเพณีปีใหม่ จะทำพิธีในเดือนสิบขึ้น 12 ค่ำ (เดือนกรกฎาคม) เป็นการรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อแสดงความกตัญญู และให้คนที่สูงอายุในครอบครัวหรือหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ผูกมือคนในครอบครัว มีการนำเอาไม้คนข้าวมาเคาะกระโศกบ้านเพื่อเรียกขวัญ มีการเล่นสนุกร่วมกันด้วยการสาดน้ำ และอนุญาตให้คนนอกหมู่บ้านเข้ามาได้

เครื่องประกอบในพิธีปีใหม่จะมีขนมต้ม ขนมจ็อก ขนมก่ง (เป็นขนมที่มีการนำมาใช้ในพิธีนี้ร่วมร้อยปี วิธีทำ จะใช้ข้าวเหนียว น้ำตาลทราย มะพร้าว มาห่อและนำมาต้มหรือนึ่ง จะมีการทำทุกหลังคาเรือน)

ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟ

ความเชื่อทางศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ คติผีสางเทวดา (Animism) และคติถือขลังของศักดิ์สิทธิ์ (Animatism) คติผีสางเทวดา หมายถึง ความเชื่อที่ว่าทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตมีบุคลิกภาพ ฉะนั้น สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ผีสางเทวดา ปีศาจ เทพเจ้า วิญญาณ ซึ่งกะเหรี่ยงเชื่อว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาตินี้มีพฤติกรรมเหมือนมนุษย์ แต่อำนาจยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์ คติถือขลังของศักดิ์สิทธิ์ หมายถึง ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่มีรูปร่างลักษณะและบุคลิกภาพที่เหมือนมนุษย์ทั่วไป อำนาจดังกล่าวอาจอยู่ต้นไม้ หิน และ คน เช่น หัวหน้าฝามีอำนาจลึกลับเหนือกว่าบุคคลธรรมดา (งามพิศ สัตย์สงวน, 2538)

สำหรับความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีดังนี้

1. ความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับแหล่งน้ำ ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟได้อาศัยน้ำจากน้ำซับ โดยเชื่อว่าแหล่งน้ำนั้นเป็นที่อาศัยของผีน้ำ การใช้น้ำต้องมีพิธีกรรมขอโทษผีน้ำ น้ำไหลจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำ ห้ามกัก เก็บน้ำ ดังนั้นเมื่อมีการสร้างฝายจึงต้องมีหอผีบริเวณหัวฝาย เพื่อขอโทษผีน้ำ และการสร้างฝายต้องปล่อยให้ น้ำไหลผ่านฝายได้ มิฉะนั้นจะถือว่าผิดผี การบูชาผีน้ำต้องทำทุกปีก่อนฤดูการทำนา เจ้าของที่นาซึ่งได้รับน้ำจากฝาย ก็จะร่วมกันบูชาผีฝายหรือผีน้ำ โดย

การสร้างหอผีฝาย ยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร หลังคามุงด้วยใบคละคลึง (คล้ายใบพุทธรักษา ก้านใบใช้ทอเสื่อแห้ง) สร้างบันไดหอผีด้วยไม้ไผ่ สร้างต้นไม้จำลองผูกติดไว้กับหอผี ตัดกระดาษทำดอกเงินดอกทองแขวนไว้ที่ต้นไม้จำลองหน้าหอผี มีกระบอกไม้ไผ่แขวนไว้ที่หอผี การบูชาใช้เครื่องเช่น ธูป เทียน ไข่ต้มและสุรา บูชาผีฝาย ผีน้ำ ก่อนทำนาทุกปี

สำหรับในบริเวณน้ำซับของหมู่บ้านจองไฟชาวบ้านเชื่อว่า ห้ามจับปลาเพราะปลาบริเวณนี้เป็นลูกผีน้ำ ห้ามใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าวทำมาหากิน ห้ามปลาสวะใส่บริเวณนี้จะทำให้ ผิดผี เกิดผีป่าลงโทษ

การดำรงชีวิตของชาวเขากะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟ ถือว่าน้ำเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุด การใช้น้ำจึงมีระบบการแบ่งปัน เช่น ระบบการสร้างฝายภูเขาให้น้ำไหลผ่านจากฝายหนึ่งซึ่งสูงกว่าไปสู่ฝายที่ต่ำกว่า (จากแหล่งน้ำซับห่างจากหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร) จึงทำให้เกิดการแบ่งปันน้ำตลอดสายน้ำมีการร่วมกันบูชา ผีน้ำ ผีฝาย การรักษาถูกกติกาบางอย่างเพื่อให้น้ำร่วมกัน เช่น บริเวณน้ำซับ การกักน้ำเป็นสิ่งกระทำไม่ได้ เพราะทำให้ผีน้ำเดือดร้อน เมื่อผีเดือดร้อน คนก็เดือดร้อน โดยเฉพาะในหน้าแล้งมีการห้ามนำน้ำไปรดต้นไม้และการใช้น้ำต้องใช้ในการบริโภคจริง ๆ การใช้น้ำจึงอยู่ในคติที่กล่าวไว้ว่า "ได้กินจากน้ำ ต้องรักษาน้ำ ได้กินจากป่า ต้องรักษาป่า" ซึ่งเป็นหัวใจของกฎการอยู่ร่วมกัน โดยจะเก็บค่าน้ำ 50 สตางค์ต่อเดือนต่อคน

2. ความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับต้นไม้ ชาวเขากะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟมีความรู้ในเรื่องป่าไม้มิใช่ยิ่ง รู้ว่ารากต้นไม้จะช่วยดูดซับน้ำในฤดูฝน แล้วปล่อยน้ำลงสู่ดินและลำธารในฤดูแล้ง ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี และชีวิตของชาวเขากะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟนั้นผูกพันกับป่ามาตั้งแต่เกิดจนตาย โดยตั้งแต่แต่เกิดมาก็มีสายสะดือใส่กระบอกไม้ไผ่แขวนไว้ที่ต้นไม้เพื่อแสดงความผูกพันระหว่างคนกับต้นไม้ ในการดำรงชีวิตก็อาศัยต้นไม้ในป่าเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหารและยารักษาโรค เมื่อตายก็นำศพไปฝังไว้ในป่าช้า ต้นไม้ในป่าช้าห้ามตัดเพราะเป็นที่อยู่อาศัยของผี ชาวเขากะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า เมื่อบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว วิญญาณจะไปสิงสถิตย์อยู่ตามต้นไม้ เพื่อคอยดูแลพฤติกรรมของลูกหลานในชุมชน ฉะนั้น การดูแลรักษาต้นไม้เท่ากับการได้อยู่ใกล้ชิดกับวิญญาณบรรพบุรุษนั่นเอง การได้รับประโยชน์จากป่าดังกล่าว จึงเป็นความผูกพันของชาวบ้านแม่จองไฟกับป่า เพราะทำให้เห็นคุณค่าของป่า จึงช่วยกันรักษาป่าไว้

ชาวเขากะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟได้ร่วมกันรักษาป่าในหมู่บ้านของตนเอง โดยการออกกฎข้อห้ามต่าง ๆ ไม่ให้นำไม้ในป่าของหมู่บ้านมาใช้ทำประโยชน์ใด ๆ โดยถ้ามีการตัดไม้ในหมู่บ้านจะมีการปรับเอาเงินมาเข้าส่วนกลาง แม้แต่ต้นไม้ที่ล้มขอนนอนไพร ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ (นอกจากนำมาใช้ในพิธีกรรมเฉพาะ) ถ้านำมาใช้ก็จะต้องเสียค่าปรับเช่นเดียวกัน แต่เสียค่าปรับไม่

มากนัก กฎข้อห้ามในการตัดต้นไม้ เรียกกันว่า ข้อตกลงในหมู่บ้าน และในการประชุมแต่ละครั้งก็ จะมีการเน้นถึงเรื่องการรักษาป่า ทั้งยังได้สร้างแนวเขตห้ามตัดไม้ โดยทำป้ายเป็นเขตหวงห้าม สำหรับของป่า เช่น หน่อไม้สามารถเก็บมาเพื่อเป็นอาหารได้ แต่ห้ามนำไปขาย ส่วนในเรื่องการ ล่าสัตว์มิได้มีกฎข้อห้ามไว้ เนื่องจากสภาพป่าของหมู่บ้านแม่จองไฟมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก จึงยังมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ เช่น หมูป่า ไก่ป่า ลิงหางสั้น ฟาน(แก้ง) เลียงผา (ยังไม่ได้มีการสำรวจว่ามี จำนวนสัตว์แต่ละชนิดมากเท่าไร และถ้ามีการล่าสัตว์ได้ต้องนำมาแบ่งให้ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าผี(ผู้ที่ ทำพิธีเช่นไหว้ผี) ตลอดจนผู้ร่วมทำพิธีทั้ง 5 คนด้วย

พิธีกรรมเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ เพื่อให้อำนาจดังกล่าวช่วยปกป้องรักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกิดจากความเชื่อต่ออำนาจเหนือธรรมชาติหลายอย่างจะมีประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ป่า จากการได้ศึกษาพิธีกรรมของชาวบ้านแม่จองไฟก็มีพิธีกรรมหลายอย่างที่มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ป่า ได้แก่

1. การเกิด พิธีกรรมในการเกิดสามารถช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า เช่น เมื่อคลอดทารกแล้วผู้ทำคลอดจะใช้มีดปาดผิวไม้ไผ่และนำมาตัดสายสะดือเด็กแล้วบรรจุกระบอกไม้ไผ่ ถ้าเด็กคลอดในเวลากลางคืนก็ผูกติดไว้ที่เตาไฟจนเช้าตรู่ จึงนำสายสะดือใส่กระบอกไม้ไผ่ผูกติดไว้กับต้นไม้ใหญ่ ในป่าซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมายกเว้นต้นไทร ถ้าเด็กคลอดหลังเวลาเช้าตรู่ก็ต้องรอนจนกระทั่งเช้าตรู่ของวันต่อไป ในวันที่นำสายสะดือใส่กระบอกไม้ไผ่ผูกติดกับต้นไม้ในป่า

ต้นไม้ที่เก็บสายสะดือทารก เปรียบเหมือนต้นไม้ที่เก็บขวัญของทารกและเชื่อว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะไม่ทะเลาะกัน และมีความผูกพันกับต้นไม้ที่เก็บขวัญนั้นเสมือนเป็นต้นไม้ประจำตัว เป็นการผูกพันระหว่างคนกับป่า ตั้งแต่เริ่มเกิดมา ถ้าต้นไม้ถูกฟ้าผ่าตายต้องผูกข้อมือเด็กเพื่อรับขวัญ ความเชื่อดังกล่าว จะทำให้กะเหรี่ยงแม่จองไฟสามารถรักษาต้นไม้ ชีวิตคน 1 คน เท่ากับต้นไม้ 1 ต้น ถ้า 1,000 ชีวิต ก็เท่ากับต้นไม้ 1,000 ต้น จากเดิมหมู่บ้านแม่จองไฟเป็นหมู่บ้านปิด พิธีกรรมการเกิดจึงใช้พิธีกรรมดังกล่าวที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวทำให้มีส่วนช่วยในการรักษาต้นไม้ไว้ แต่ปัจจุบันเนื่องจากการคมนาคมสะดวกทำให้ความเจริญต่าง ๆ เข้ามาสู่หมู่บ้าน วิธีการดำเนินชีวิตเริ่มเปลี่ยนไป การคลอดทารกในปัจจุบันส่วนใหญ่จะคลอดโรงพยาบาล สถานีอนามัยในอำเภอ เพื่อความสะดวกจึงมีการฝังสายสะดือไว้ใต้บันไดบ้าน ยังคงมีเพียงส่วนน้อยมากที่ยังใช้พิธีกรรมแบบเดิม แต่ทั้งนี้ก็ยังไม่มีผลกระทบต่อความเชื่อในเรื่องการรักษาป่าซึ่งยังคงปฏิบัติเหมือนเดิมคือไม่มีการทำลายป่าในบริเวณห้วยแม่จองไฟ

2. การเลี้ยงผี ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟมีความเชื่อในเรื่องผี โดยเชื่อว่าสำน้ำทุกสาย ป่าทุกป่าจะมีผีรักษาอยู่ และผีจะบันดาลให้น้ำไหลตลอดปี ผีขุนน้ำมีหลายระดับ ตั้งแต่ผีขุนน้ำรักษาห้วยเล็ก ๆ จนกระทั่งลำน้ำสายใหญ่ บริเวณใดที่เป็นขุนน้ำ ชาวบ้านจะรักษาป่าไว้อย่างดี

เพราะเป็นแหล่งต้นน้ำ และมีการเลี้ยงผีเพื่อเป็นการแสดงความเคารพนับถือต่อสิ่งที่ถือฤกษ์
ประโชชน์และปกป้องรักษาชาวบ้าน

การเลี้ยงผีของชาวบ้านแม่จองไฟจะกระทำพิธีปีละ 2 ครั้งคือ ประมาณเดือนเดือนห้า
เหนือและเดือนสิบสองเหนือ ขึ้น 13 ค่ำ ทั้งนี้เพื่อให้เทพดาที่รักษาต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขา
บันดาลให้น้ำในลำธารมีเพียงพอแก่การเพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์และอยู่ดีมีสุข

สำหรับพิธีการเลี้ยงผีจะมีผู้นำผีหรือเรียกว่า "เก้าผี" เป็นผู้ทำพิธีเลี้ยงผีบริเวณหอผีและ
ในเขตป่าพิธีกรรม เครื่องบูชาในพิธีประกอบด้วย หมูดำ ไก่ (ยกเว้นไก่ขาว) กำหนดตัวตามจำนวน
ชาวบ้านทุกหลังคาเรือน สุราหลังคาเรือนละครึ่งขวด ข้าวต้ม ถั่วฝัก ขนมาจาก ส้มป่อย เทียน และ
ห้ามบริโภคน้ำ เนื้อสัตว์ (ไก่ หมู) ในพิธี ผู้นำทางพิธีหรือเก้าผีจะนำชาวบ้าน(เฉพาะผู้ชายเท่านั้น ห้าม
ผู้หญิงเข้าร่วมในพิธี) และผู้ชายจะแต่งชุดเฉพาะทำพิธีที่เรียกว่า "ผ้าด้อยก้อม" คือ การเอาเสื้อมา
นุ่งเป็นกางเกง ขบวบนแห่ประกอบด้วย ฝ้อง 1 ใบ ถึง 1 คู่ กลอง 1 ใบ แห่ขึ้นไปตีบนหอผี แล้ว
สวดช้อนวอนนานประมาณ 1 ชั่วโมง เพื่อบูชาผี สำหรับในวันทำพิธีห้ามคนนอกหมู่บ้านเข้ามา
ในหมู่บ้าน โดยจะทำการปิดบ้านตั้งแต่ 9 โมงเช้าและเปิด 6 โมงเช้าของวันถัดไป แต่ถ้าคนนอก
หมู่บ้านเข้ามาแล้วให้ออกไปก่อน 11 โมงเช้า พร้อมทั้งทำตะเหลวบ้านกันไว้บริเวณทางเข้าเพื่อเป็น
สัญลักษณ์ห้ามมิให้คนนอกเข้ามาในหมู่บ้าน ถ้าเข้ามาจะมีการปรับโทษเป็นเครื่องเช่นเท่ากับทำพิธี
ครั้งแรก เฉพาะในเดือนสิบจะมี 2 พิธี คือ การเลี้ยงผี และประเพณีปีใหม่ แต่จะมีปีใหม่ก่อนการ
เลี้ยงผี

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาและแนวความคิดในการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่จองไฟ

หมู่บ้านแม่จองไฟเป็นหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตขึ้นอยู่กับป่า พึ่งพาอาศัยป่า จนป่าได้เข้าไปเป็นส่วน
หนึ่งของชีวิตประจำวันของพวกเขาอย่างขาดไม่ได้ มีการจัดการป่าที่อาศัยประเพณี ความเชื่อ และ
นับถือผี โดยวิถีวัตถุประสงค์เพื่อให้สอดคล้องกับการอาศัยอยู่ร่วมกันกับป่า ทำให้ชาวบ้านกับป่า
อยู่ได้อย่างสันติสุข

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาและแนวความคิดในการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่จองไฟได้
แบ่งออกเป็นหัวข้อสำคัญดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชน
2. ความเชื่อเกี่ยวกับป่าและพิธีกรรม
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพป่าในปัจจุบัน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่า

1. ความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชน

สภาพป่าของบ้านแม่จองไฟ เป็นป่าที่ยังคงอุดมสมบูรณ์มาก มีต้นไม้ขนาดใหญ่หลายคน โอบขึ้นอยู่ทั่วไป มีต้นไม้หลากหลายชนิด จึงเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่ามากมาย เป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร ชาวบ้านแม่จองไฟได้อาศัยป่าพื้นนี้ยังชีพมานานหลายชั่วอายุคน วิธีการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายจะผูกพันกับป่ามาตลอด จึงมีคำพูดว่า “อยู่กับป่าต้องรักป่า อยู่กับน้ำต้องรักน้ำ”

ผลการศึกษาจากตารางที่ 3 พบว่า ชาวบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.5 มีความเห็นว่า ป่าไม้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพราะป่าไม้ให้แหล่งน้ำกับชุมชน ใช้ในการบริโภค อุปโภค และใช้ทางการเกษตร รองลงมา ป่าไม้ให้แหล่งอาหารกับชุมชน เพราะอาหารที่เลี้ยงชีพส่วนใหญ่เป็นผลพวงมาจากป่าทั้งสิ้น ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 19.6 มีความเห็นว่า ป่าไม้เป็นแหล่งสมุนไพร สามารถนำมาเป็นยารักษาโรคได้อีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวบ้านแม่จองไฟจึงหวงแหนป่าไม้พื้นนี้เป็นที่สุด และจะไม่ยอมให้ชุมชนอื่นเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากป่าที่เขาดูแลมาเป็นเวลานาน อาจเป็นเพราะกลัวว่าอาจจะเป็นสาเหตุทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าเสื่อมโทรมไปนั่นเอง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับชุมชนที่ยังคงพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวที่ให้ความสำคัญเห็นเรื่องความสำคัญของป่าไม้ต่อการดำรงชีวิต

ความสำคัญของป่าไม้	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เป็นแหล่งอาหาร	74	66.0
เป็นแหล่งต้นน้ำสาธาร	98	87.5
เป็นแหล่งสมุนไพร	22	19.6

จากตารางที่ 4 ชาวบ้านแม่จองไฟ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.6 คิดว่า น้ำห้วยแม่จองไฟ จะมีจำนวนลดลงหรือเพิ่มขึ้นนั้น มีผลมาจากความอุดมสมบูรณ์ของป่า ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟ ถือว่าน้ำเป็นสิ่งจำเป็นสูงสุดในการดำรงชีวิต และน้ำห้วยแม่จองไฟเป็นแหล่งที่สำคัญ เป็นแหล่งน้ำชั้นแหล่งเดียวของหมู่บ้าน ที่ใช้เพื่อการบริโภค อุปโภค และเพื่อการเกษตร ชาวบ้านแม่จองไฟมีจิตสำนึก รักและหวงแหนป่ารอบหมู่บ้าน และรักษาสภาพป่าไว้เพื่อความสมดุลย์ทางธรรมชาติ การใช้น้ำจึงอยู่ในกติกาที่กล่าวว่า “ได้กินจากน้ำต้องรักษาน้ำ ได้กินจากป่าต้องรักษาป่า” อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 5.4 ของชาวบ้าน ไม่คิดว่าความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม่มีผลต่อน้ำในห้วยแม่จองไฟ เพราะฝึน้ำช่วยบันดาลให้น้ำกินน้ำใช้ ถ้าไม่ทำให้ฝึน้ำโกรทก็จะมีน้ำใช้ตลอดไป

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวที่คิดว่าความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม่มีผลต่อน้ำในห้วยแม่จองไฟ

ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม่มีผลต่อน้ำในห้วยแม่จองไฟ	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ใช่	106	94.6
ไม่ใช่	6	5.4

กล่าวโดยสรุป ชาวบ้านแม่จองไฟมีความผูกพันกับพื้นที่ป่าที่ได้ดูแลอยู่มานาน เป็นเพราะการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาต้องพึ่งพาอาศัยป่าทั้งสิ้น ชาวบ้านจึงมีความรู้สึกว่ วิธีชีวิตจะขาดป่าไม้ไม่ได้ ถ้าเมื่อใดสูญเสียป่าหรือป่าเสื่อมสภาพลง วิธีชีวิตของเขาต้องเปลี่ยนไป อาจต้องอพยพย้ายถิ่นฐานใหม่ ซึ่งกระทำได้ยากมาก ฉะนั้น ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ก็ตามชุมชนบ้านแม่จองไฟ จะปกป้องพื้นที่ป่านี้ไว้ให้ได้ และจะไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานหรือชุมชนอื่นใด ที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากป่าของชุมชน เพราะชาวบ้านตระหนักดีว่า เมื่อใดระบบนิเวศน์ของป่าไม้ถูกทำลาย ความอุดมสมบูรณ์ของป่าเสื่อมโทรมลง น้ำในห้วยต้องลดจำนวนลง จะมีผลกระทบโดยตรงและรุนแรงต่อการดำรงชีวิตของชุมชน

2. ความเชื่อเกี่ยวกับป่าและพิธีกรรม

ชุมชนบ้านแม่จองไฟ เป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่มีความเชื่อเรื่องป่าและพิธีกรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จากตารางที่ 5 พบว่า ชาวบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.5 เชื่อว่า ป่าไม้เป็นที่สิงสถิตย์และมีเทพดาปกปักรักษาอยู่ เนื่องจากการยอมรับในประเพณี และคุณค่าของผี เทวดา นางไม้ยังมีอยู่ในจิตสำนึกของชาวบ้าน และการปฏิบัติพิธีกรรม จนกระทั่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา ความเชื่อในเรื่องผีน้ำ ผีป่า นางไม้ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ปกป้องทำให้เกิดน้ำ การนับถือในอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ในการปกป้องป่าธรรมชาติ ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.5 ไม่เชื่อในเรื่องดังกล่าว เพราะปัจจุบันความเจริญดังกล่าวได้แผ่ขยายเข้าสู่หมู่บ้านได้เกิดความเปลี่ยนแปลง หลังจากได้มีการตัดถนนเข้ามาสู่หมู่บ้าน การคมนาคมสะดวกขึ้น อีกทั้งมีการยอมรับวัฒนธรรมจากหมู่บ้านอื่นๆ ส่งผลให้ความเชื่อ และการยอมรับในคุณค่าของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลดลง

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวที่มีความเชื่อว่าป่าไม้เป็นที่สิงสถิตย์ของเทพเจ้าหรือเทพยดา

ป่าไม้เป็นที่สิงสถิตย์ของเทพเจ้าหรือเทพยดา	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เชื่อ	89	79.5
ไม่เชื่อ	23	20.5

พิธีกรรมเลี้ยงผีเป็นพิธีกรรมหนึ่งของหมู่บ้านแม่จองไฟที่มีตั้งแต่บรรพบุรุษโดยมี ผู้นำผีที่เรียกว่า "แก้วผี" เป็นผู้ทำพิธีเพื่อขอบคุณผีน้ำ ผีป่า เทพยคา ที่รักษาดินน้ำลำธารและป่าขุนเขา จะมีการทำพิธีปีละ 2 ครั้ง คือ ประมาณเดือนห้าเหนือและสิบสองเหนือ ขึ้น 13 ค่ำ ซึ่งทุกครอบครัวจะต้องส่งตัวแทนที่เป็นผู้ชายเข้าร่วมในพิธี จากตารางที่ 6 ศึกษาพบว่า ชาวบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ร้อยละ 97.3 จะเข้าร่วมพิธีเลี้ยงผีในหมู่บ้าน เพราะชาวกระเหรี่ยงบ้านแม่จองไฟมีความเชื่อในเรื่องผี เชื่อว่าลำน้ำทุกสาย ป่าทุกป่า จะมีผีรักษาอยู่ และเชื่อว่าถ้าได้เข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวจะช่วยคุ้มครองรักษาคนในหมู่บ้านให้อยู่ดีมีสุข คนในหมู่บ้านไม่เจ็บป่วย ฝนตกต้องตามฤดูกาล และบันดาลให้ทำมาหากินได้ผลผลิตมาก มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชและสัตว์ ส่วนที่ไม่เข้าร่วม ร้อยละ 2.7 เป็นเพราะว่า บางครอบครัวย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแม่จองไฟไม่นานจึงไม่ได้เข้าร่วม และครอบครัวบางครอบครัวเป็นผู้หญิงทั้งหมด

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวในการเข้าร่วมพิธีเลี้ยงผีของหมู่บ้าน

เมื่อมีพิธีกรรมการเลี้ยงผี	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เข้าร่วม	109	97.3
ไม่เข้าร่วม	3	2.7

ประเพณีปีใหม่ของหมู่บ้านแม่จองไฟจะมีขึ้นในเดือนกรกฎาคม (เดือนสิบขึ้น 12 ค่ำ) เป็นการรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อแสดงความกตัญญู และขอพรจากผู้สูงอายุโดยให้คนสูงอายุหรือหัวหน้าครอบครัวผูกข้อมือคนในครอบครัวให้อยู่ดีมีสุขไม่เจ็บป่วย จากตารางที่ 7 พบว่า เมื่อถึงเวลาประเพณีปีใหม่ของหมู่บ้าน หรือมีพิธีกรรมที่สำคัญของหมู่บ้าน ชาวบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.2 จะเข้าร่วมพิธีกรรมทุกครั้ง เนื่องจากจิตสำนึกของชาวบ้านแม่จองไฟมีความเคารพนับถือบรรพบุรุษ และยอมรับสิ่งเหนือธรรมชาติเพราะเชื่อว่า สิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้ มีบทบาทสำคัญในการรักษาดิน น้ำ ป่า ทั้งให้คุณให้โทษกับความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของการเข้าร่วมในประเพณีปีใหม่หรือพิธีกรรมที่สำคัญ

การเข้าร่วมพิธีกรรม	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เข้าร่วมทุกครั้ง	110	98.2
เข้าร่วมเป็นบางครั้ง	-	-
ไม่เคย	2	1.8

จากตารางที่ 8 พบว่า ชาวกระเหรี่ยงมีความเชื่อเรื่องพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเลี้ยงผีบรรพบุรุษ ผีปู่ย่า และสิ่งเร้นลับต่างๆ ที่มองไม่เห็นถึงร้อยละ 93.7 เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่าการทำพิธีกรรมต่างๆ เป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษ ผีปู่ย่า และสิ่งเร้นลับต่างๆ ที่มองไม่เห็น และยังเป็น การขอขอบคุณที่ได้ปกป้องดูแลต้นน้ำลำธาร ป่าเขา ให้อุดมสมบูรณ์ มีน้ำใช้ตลอดปี ทำให้ชุมชนมีกิน มีใช้ อีกทั้งช่วยปกป้องดูแลคนในหมู่บ้านไม่ให้เจ็บป่วย ให้อยู่ดีมีสุข ส่วนที่ไม่เชื่อ ร้อยละ 6.3 เพราะเนื่องจากมีการรับวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามา ไม่เคยพบสิ่งเร้นลับต่างๆ ตามความเชื่อเดิม และคนในหมู่บ้านดูแลปากันเองอยู่แล้ว จึงไม่เชื่อในพิธีกรรม

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวในเรื่องความเชื่อในพิธีกรรม

ความเชื่อเรื่องพิธีกรรม	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เชื่อ	105	93.7
ไม่เชื่อ	7	6.3

ตารางที่ 9 พบว่า ชาวบ้านแม่จองไฟ ส่วนใหญ่ยังคงเชื่อถือและปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของบรรพบุรุษ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชน คงเป็นเพราะในอดีตบรรพบุรุษของชุมชนนี้เคยอพยพย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้ง และในการย้ายแต่ละครั้งมักมีสาเหตุจากการกระทำผิดประเพณีนั่นเอง แต่เมื่อได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ชุมชนปัจจุบัน ได้ปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัดพบว่า ชุมชนนี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีทรัพยากรป่าไม้มีอุดมสมบูรณ์ จึงเพิ่มความเชื่อถือในเรื่องพิธีกรรมมากขึ้น

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นในเรื่องความจริงจังและความเคร่งครัดต่อพิธีกรรมในปัจจุบันเทียบกับอดีต

ความเคร่งครัดในเรื่องพิธีกรรม	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ยังคงเดิม	65	58.0
เพิ่มมากขึ้น	40	35.7
ลดลง	7	6.3

กล่าวโดยสรุป ชาวบ้านชุมชนบ้านแม่จองไฟ มีความเชื่อเกี่ยวกับป่าว่า เป็นที่สิงสถิตย์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า และวิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยป่าไม่อยู่ตลอดเวลาแล้ว ยังได้อยู่ใกล้กับบรรพบุรุษอีกด้วย จากความเชื่อนี้จึงมีการเช่นไหว้เป็นการตอบแทน จนกลายมาเป็นพิธีกรรมต่างๆ สืบต่อกันมาจนเป็นประเพณี

8. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพป่าปัจจุบัน

จากตารางที่ 10 พบว่าส่วนใหญ่ชาวบ้านแม่จองไฟ ร้อยละ 71.4 มีความคิดเห็นว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ทั่วไปในปัจจุบันแย่กว่าเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว การรักษาป่าของชาวบ้านแม่จองไฟจะรักษาป่าตามความเชื่อดั้งเดิมจากบรรพบุรุษที่สั่งสอนสืบทอดกันมา ถ้าผู้ใดละเมิดลักลอบตัดไม้ ก็จะได้รับโทษจากเทพยดา ผีป่า ผีน้ำ หรือจากชุมชน เช่น ไม่สบาย ทำมาหากินไม่ประสบความสำเร็จ ถูกกีดกันจากสมาชิกในชุมชนว่าเป็นสาเหตุของภัยที่เกิดขึ้นกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านแม่จองไฟกับป่าจึงมีลักษณะที่ผสมผสานกลมกลืนกับการดำรงชีวิตกับสภาพธรรมชาติ แต่สำหรับความคิดเห็นของชาวบ้านแม่จองไฟ เกี่ยวกับสภาพป่าทั่วไปในปัจจุบันประชากรในชุมชนความต้องการใช้ไม้ในวิถีชีวิตเพิ่มขึ้น เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากร จึงทำให้ต้องขยายพื้นที่ ทำกิน การลักลอบตัดไม้ของคนนอกหมู่บ้าน ไฟป่า การแผ้วถางป่า ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการดูแลรักษาตามความเชื่อดั้งเดิม ทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าเริ่มเสื่อมโทรมลงเปรียบเทียบกับเมื่อ 10 ปีที่แล้ว และจากตารางที่ 11 ชาวบ้านคิดว่าสาเหตุสำคัญของการที่สภาพป่าไม้ในปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรมลงนั้นเป็นเพราะ (1) การลักลอบตัดไม้ของชาวเขา หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลอื่น ร้อยละ 56.3 (2) การเพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้านและไฟป่า ร้อยละ 55.4 (3) การแผ้วถาง เพื่อทำที่ทำกินในการเกษตรของคนในหมู่บ้าน ร้อยละ 40.1 การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในอดีต คนในชุมชนพึ่งพาอยู่กับธรรมชาติ อาศัยเพียงปัจจัย 4 ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่ปัจจุบันความเจริญแผ่ขยายวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาสู่หมู่บ้าน การได้รับข้อมูลจากสื่อต่างๆ ทำให้เกิดการ แข่งขันกันเพื่อเพิ่มรายได้ ในการหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชีวิตเพิ่มขึ้น จากปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวนี้นำให้เกิดการบุกรุก ทำลายสภาพธรรมชาติ ทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพป่าทั่วไปในปัจจุบันกับเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว

สภาพป่าทั่วไปในปัจจุบันกับเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ไม่แตกต่างกัน	15	13.4
แย่กว่าเดิม	80	71.4
ดีขึ้นกว่าเดิม	17	15.2

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุของสภาพป่าไม้ทั่วไปในปัจจุบัน

สาเหตุที่ทำให้สภาพป่าไม้ทั่วไปมีสภาพเช่นปัจจุบัน	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
- การเพิ่มขึ้นของประชาชนในหมู่บ้าน	62	55.4
- การไม่เชื่อฟังและไม่ปฏิบัติตามประเพณีดั้งเดิมของคนรุ่นใหม่และอุทกสงโทษ โคขเทพชดา	22	19.6
- การเข้ามาจัดตั้งหน่วยงานราชการหรือบุคคลภายนอกชุมชน	24	21.4
- การแผ้วถางเพื่อทำที่ทำกินการเกษตรของคน ในหมู่บ้าน	45	40.1
- การแผ้วถางเพื่อทำที่ทำกินในการเกษตรของคนนอกหมู่บ้าน	32	28.6
- การลักลอบตัดไม้ของชาวเขาหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลอื่นๆ	63	56.3
- ระบบถนนหนทางที่สะดวกขึ้นทำให้การขนส่งผลิตผลจากป่าเป็นไปได้รวดเร็วและแรงให้เกิดการทำลายป่ามากยิ่งขึ้น	30	26.8
- ข้อมูลข่าวสารการเผยแพร่จากสื่อต่างๆ ต่อสมาชิกของชุมชน	3	2.7
- ไฟป่า	62	55.4
- อื่นๆ	9	8.6

ตารางที่ 12 พบว่าชาวบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.4 ทราบว่า เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องช่วยกันรักษาป่าไม้ ไม่ให้ถูกทำลาย เพราะป่าไม้เหลืออยู่น้อยมาก สำหรับความรู้สึกรองลงมา คือ มีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกันรักษาป่า ร้อยละ 39.6 ซึ่งอาจจะอธิบายได้ว่า ชาวบ้านแม่จองไฟได้เรียนรู้ข้อเท็จจริงที่ว่า เมื่อสภาพป่าเสื่อมโทรมคนที่ได้รับผลกระทบเป็นลำดับแรกก็คือชาวบ้านนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้งทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกพืชหรือทำนาได้ อาหารจากธรรมชาติลดน้อยลงไป หากปล่อยให้สภาพเช่นนี้ดำรงอยู่ต่อไป คนรุ่นลูกรุ่นหลานต้องลำบากอย่างแน่นอน หากชาวบ้านไม่ร่วมมือกันอย่างจริงจัง สภาพป่าที่เสื่อมยู่ยงช้าขนาดใหญ่ ก็จะสูญหายไปเพราะการลักลอบตัดไม้เพื่อขายหรือการเผาป่า ซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นนี้ ทำให้ชาวบ้านแม่จองไฟเกิดการตระหนัก และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบัน

ความรู้สึกต่อสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบัน	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
- มีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องช่วยกันรักษาป่าไม้ ไม่ให้ถูกทำลาย เพราะป่าไม้เหลืออยู่น้อยมาก	79	70.5
- มีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือร่วมใจกัน	57	50.9
- มีความรู้สึกที่ไม่ใช่เรื่องจำเป็นเร่งด่วนขณะนี้	6	5.4
- ไม่มีความรู้ใดๆ เพราะไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง	2	1.8

กล่าวโดยสรุป ปัจจุบันชุมชนมีความต้องการใช้ไม้ในวิถีชีวิตมากขึ้น มีผลทำให้สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าเริ่มเสื่อมโทรมลง เปรียบเทียบจากเมื่อ 10 ปีที่แล้ว และสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพป่าไม้ทั่วไปเสื่อมโทรมลงนั้น มีสาเหตุสำคัญจากการลักลอบตัดไม้ การเพิ่มขึ้นของประชากร ไฟป่า และการแผ้วถางเพื่อทำที่ทำกิน ซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านมีความคิดเห็นว่า เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องช่วยกันรักษาป่าไม้และต้องร่วมมือร่วมใจกัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้

ตารางที่ 13 พบว่าชาวบ้านแม่จองไฟ ส่วนใหญ่ร้อยละ 79.5 มีความคิดเห็นต่อการตัดไม้ในเขตป่าไม้ว่าไม่ควรตัดไม้ในป่ามาใช้เลย ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า สภาพป่าของหมู่บ้านแม่จองไฟเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงแห่งหนึ่ง มีความหลากหลายทั้งชนิดของป่าไม้ ตั้งแต่ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าสนเขา ป่าดิบแล้ง จนถึงป่าดิบเขาที่มีความชื้นสูง ทั้งยังมีสัตว์ป่าหลากหลายพันธุ์ที่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าดำรงอยู่ได้ จากสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่ามีผลทำให้คนในหมู่บ้านแม่จองไฟมีน้ำกินน้ำใช้ตลอดปี และสามารถเพาะปลูกพืชได้ ข้อเท็จจริงเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านแม่จองไฟตระหนักว่าถ้ามีการเข้าไปตัดไม้มาเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตหรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะส่งผลกระทบต่อสภาพป่าต้นน้ำอย่างมาก และอาจเป็นสาเหตุทำให้ขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นต่อการตัดไม้ในเขตป่าไม้

ความคิดเห็นต่อการตัดไม้ในเขตป่าไม้	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ไม่ควรตัดไม้ในป่ามาใช้เลย	89	79.5
ควรตัดไม้ในป่ามาใช้ประโยชน์ได้	23	20.5

จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านแม่จองไฟ ไม่เคยคิดจะเข้าไปตัดต้นไม้ในพื้นที่ชุมชนดูแล สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เพราะมีจิตสำนึกและความตระหนักคืออยู่แล้วว่า ป่าไม้ให้แทบทุกอย่างแก่ชุมชนตั้งแต่ความชุ่มชื้น เมื่อเข้าป่าก็ได้อาหารจากป่าตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้จากไม้ไผ่หลากหลายชนิด ได้อาหารจำพวกเห็ดที่ขึ้นอยู่ตามพื้นดิน ได้ผลไม้จากไม้ป่าที่ออกผล เช่น มะม่วงป่า มะกอกป่า มะไฟป่า และอาหารจำพวกผักจากยอดไม้มานานชนิด ที่ขึ้นอยู่ตามริมห้วยที่มีความชื้นสูง ได้สมุนไพรมาทำเป็นยารักษาโรคได้อีก โดยได้จากเปลือกไม้และสมุนไพรที่ขึ้นอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ในลำห้วยยังมีปลา กบ และสัตว์ป่าอีกเป็นจำนวนมากมาย เพียงพอสำหรับวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องซื้อหาจากตลาดภายนอกชุมชน จากตารางที่ 14 พบว่า ชุมชนสามารถดูแลผืนป่านี้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ต่อไปได้ แต่เนื่องจาก ป่าผืนนี้ทางรัฐบาลได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติตามแผนที่ท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ 102 (พ.ศ.2508) ชื่อ ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลานและป่าแม่กาง โดยมีเนื้อที่ครอบคลุมทั้งสิ้นประมาณ 116,250 ไร่ การที่จะดำเนินการใดๆ ลงไปย่อมจะติดขัดกับกฎหมายบ้านเมือง โดยเฉพาะ พรบ.ป่าไม้ และจากตารางที่ 15 พบว่า ชุมชนต้องการให้ยกเลิกการเป็นป่าสงวนแห่งชาติในผืนป่าส่วนที่ชุมชนได้ดูแลอยู่ เพื่อชุมชนจะได้นำไปจัดการดูแลเองให้ถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวที่มีความคิดเห็นในการยกเลิกการเป็นป่าสงวนแห่งชาติ

ความต้องการให้ยกเลิกจากการเป็นป่าสงวนแห่งชาติ	จำนวน (n-112)	ร้อยละ
ยกเลิก	71	63.4
ไม่ควรยกเลิก	41	36.6

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครอบครัวที่มีความคิดเห็นในการจัดการพื้นที่ป่าทั่วไป

ความคิดเห็นต่อการจัดการพื้นที่ป่าที่ดูแลอยู่	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
- จัดให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	29	25.9
- การจัดให้เป็นเขตป่าเศรษฐกิจจัดการโดยระบบเอกชน สัมปทานป่าไม้	13	11.6
- การจัดการป่าชุมชนให้ชุมชนใกล้เคียงเป็นผู้ดูแลและ จัดสรรผลประโยชน์อย่างเหมาะสม	70	62.5
- อื่นๆ	11	9.8

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่จองไฟ

1. ผู้รับผิดชอบหรือผู้มีหน้าที่ในการจัดการป่า

จากการดูแลป่าชุมชนของชาวบ้านแม่จองไฟเกิดจากจิตสำนึกของชาวบ้านในหมู่บ้านที่จะรักษาป่าแห่งนี้ไว้ให้คงอยู่คู่กับหมู่บ้านตลอดไป ทั้งนี้ได้รับแรงกระตุ้นจากบรรพบุรุษ ผู้นำหมู่บ้าน ให้มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องรักษาป่านี้ไว้ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าในหมู่บ้านแม่จองไฟยังมีความสมบูรณ์มากกว่าป่าในพื้นที่หมู่บ้านข้างเคียงมาก จากการศึกษาถึงความคิดเห็นของชาวบ้านแม่จองไฟเรื่องการดูแลป่าของหมู่บ้านว่าใครมีหน้าที่หลักในการดูแลป่าของหมู่บ้าน ดังแสดงในตารางที่ 16 พบว่า หน้าที่หลักในการดูแลป่าเป็นหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนบ้านแม่จองไฟ ร้อยละ 76.8 รองลงมาคือ เป็นของผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ หมู่บ้าน ร้อยละ 73.2 จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน ให้ความเห็นว่าการดูแลป่าของหมู่บ้านแม่จองไฟในปัจจุบันดูแลได้ดีอยู่แล้ว เนื่องจากความร่วมมือร่วมใจกันของชาวบ้านคอยช่วยกัน สอดส่องดูแลรักษาป่า โดยมีกติกาคำเชื่อที่เอื้อต่อการใช้ป่าอย่างคุ้มค่าและยั่งยืนอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการให้รัฐเข้ามาจัดการดูแล เพราะการที่รัฐเข้ามาดูแลนั้นทำให้เกิดความขัดแย้งกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างสิ้นเชิง

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของผู้มีหน้าที่หลักในการดูแลป่าของชุมชนบ้านแม่จองไฟ

การดูแลป่าของชุมชนบ้านแม่จองไฟเป็นหน้าที่หลักของใคร	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
หน่วยงานของราชการ	56	50.0
สมาชิกของชุมชนบ้านแม่จองไฟ	86	76.8
ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน	82	73.2
อื่นๆ (ระบุ)	1	0.9

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าของบ้านแม่จองไฟ มีลักษณะที่ผสมผสานกลมกลืนกับการดำรงชีวิต แต่ต่อมาเมื่อมีการใช้ประโยชน์จากป่าทั่วไปในรูปของเศรษฐกิจ เช่น การสัมปทานขายเนื้อไม้อย่างไร้ขีดจำกัด การทำเหมืองต่างๆ การขยายพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ ฯลฯ จนส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการดูแลรักษาตามความเชื่อดั้งเดิม ทำให้ป่าธรรมชาติถูกทำลาย จากการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 17 พบว่า ชาวบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.6 ไม่ยินยอม ถ้าทางภาครัฐจะเข้ามาจัดการดูแลป่าไม้ ในส่วนที่ชุมชนดูแลอยู่ เช่น การทำไม้ออก หรือการทำเหมือง เพราะ ชาวบ้านเรียนรู้ปัญหา ข้อเท็จจริงที่ว่า ถ้ามีการทำลายสภาพป่าธรรมชาติ คนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ก็คือ ชุมชนบ้านแม่จองไฟนั่นเอง ชุมชนต้องการให้ป่าไม้คงอยู่ตามสภาพเดิม ไม่ต้องการให้มีการตัดไม้หรือนำไม้มาใช้ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า ชุมชนต้องการให้รัฐเข้ามาดูแลในเรื่อง การให้ความรู้ในการดูแลรักษาป่าให้เป็นระบบยิ่งขึ้นจากที่ดูแลคืออยู่แล้ว และส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ชุมชนเข้าไปทำกิจกรรมในป่ามากเกินไป เพื่อรักษาป่าให้คงสภาพธรรมชาติอยู่ต่อไป

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่จองไฟ ผู้มีหน้าที่หลักในการดูแลป่าของหมู่บ้านก็คือ สมาชิกของชุมชนบ้านแม่จองไฟ เพราะการดูแลป่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น เกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจกันของคนในชุมชน ป่าของชุมชนจึงคงสภาพความอุดมสมบูรณ์ จึงไม่ต้องการให้รัฐเข้ามาจัดการดูแลป่า เพียงแต่ต้องการให้รัฐเข้ามาส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของการยินยอมที่จะให้ภาครัฐเข้ามาจัดการดูแลป่าไม้
ในส่วนที่ชุมชนดูแลอยู่

ถ้าทางภาครัฐจะเข้ามา ดูแลและจัดการป่าไม้ผืนนี้	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ยินยอม	15	13.4
ไม่ยินยอม	97	86.6

2. วิธีการจัดการป่า

ชาวบ้านแม่จ้องไฟได้ดูแลป่าไม้ผืนนี้มาตลอด ภายใต้การจัดการป่าของชุมชน มีกฎกติกาต่างๆ ไว้ให้ปฏิบัติตามและสมาชิกในชุมชนก็ถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่น ห้ามตัดไม้ในเขตอนุรักษ์ ห้ามเผาป่าโดยเฉพาะฤดูแล้ง ห้ามนำเอาของป่ามาขาย แต่เนื่องจากยุคแรกๆ ของการจัดการป่านั้น สภาพป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์มาก การนำไม้มาใช้จึงมีบ้าง แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของชุมชน เช่น ต้องผ่านการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน ว่ามีเหตุผลสมควรว่าจะอนุญาตได้หรือไม่ เช่น ต้องไม่เป็นการค้า และให้ใช้ได้เฉพาะไม้ที่ไม่สามารถเจริญเติบโตได้อีกแล้ว ได้แก่ ไม้ยืนต้นแห้งตาย และไม้ล้มขอนนอนไพรเท่านั้น แต่ต่อมาภายหลัง สมาชิกในชุมชนขยายตัวมากขึ้นความต้องการใช้ทรัพยากรก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ สมาชิกในชุมชนเห็นพ้องต้องกันว่า ถ้ามีการอนุญาตในลักษณะนี้ต่อไป ความอุดมสมบูรณ์ของป่าจะเสื่อมโทรมลง จึงยกเลิกการนำไม้ในเขตอนุรักษ์มาใช้อย่างเด็ดขาดจนถึงทุกวันนี้ สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือปฏิบัติโดยเคร่งครัด ดังตารางที่ 18 และ 19

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของข้อห้ามในหมู่บ้าน

ข้อห้ามเรื่องป่าไม้	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ห้ามตัดไม้	110	98.2
ห้ามเผาป่า	7	6.3
ห้ามนำของป่ามาขาย	19	16.9
ห้ามนำไม้มาใช้สอย	89	79.5

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของวิธีการจัดการป่าไม้ของหมู่บ้าน

วิธีการจัดการป่าไม้ของหมู่บ้าน	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
- ต้องเสียเงินค่าปรับ ถ้านำไม้มาใช้	35	31.2
- สร้างแนวเขตห้ามตัดไม้	34	30.3
- ตั้งกฎข้อห้ามในการตัดต้นไม้	66	58.9
- ห้ามบุคคลภายนอกหมู่บ้านมาใช้ประโยชน์	19	16.9
- อบรรมส่งเสริมสมาชิกหมู่บ้าน	15	13.4
- อื่นๆ	7	6.3

จากตารางที่ 20 ชาวบ้านแม่จองไฟ มีความคิดเห็นว่าการป้องกันรักษาทั่วไปควรทำดังนี้
 1.) ให้ราษฎรรอบๆ บริเวณป่าเป็นผู้ดูแล ร้อยละ 50.0 2.) จัดทำแนวเขตให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุก ร้อยละ 45.5 3.) จัดทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไฟป่า ร้อยละ 38.4

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นในการรักษาป่าทั่วไป

วิธีการดูแลป้องกันรักษาป่า	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
- ให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ดูแล	56	50.0
- ให้สภาตำบลเป็นผู้ดูแล	31	27.7
- จัดทำแนวเขตให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการบุกรุก	51	45.5
- จัดทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไฟป่า	43	38.4
- จัดหน่วยป้องกันรักษาป่าให้มากขึ้น	56	50.0
- จัดอบรมราษฎรให้เห็นถึงประโยชน์ของป่าไม้	32	28.6
- จัดกลุ่มอาสาสมัครรักษาป่า	1	0.9

ตารางที่ 21 พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.9 เห็นด้วยกับการห้ามตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์เพราะป่าที่อุดมสมบูรณ์จะเป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งอาหาร และยารักษาโรค (พืชสมุนไพร เช่น ว่านขูลู สาบเสือ ส้มป่อย ฯลฯ นำมาเป็นยารักษาโรคได้) ตลอดจนเป็นแหล่งสนับสนุนปัจจัยการดำรงชีวิต ในด้านอื่นๆ อีกมากมาย ส่วนที่เหลือร้อยละ 24.1 ไม่เห็นด้วยเพราะบางครั้งต้องการไม้มาเพื่อการซ่อมแซมบ้านเรือน

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นที่มีการตัดไม้ในเขตหวงห้ามของหมู่บ้าน

การนำไม้ในเขตที่อนุรักษ์นำไปใช้ประโยชน์	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เห็นด้วย	85	75.9
ไม่เห็นด้วย	27	24.1

จากตารางที่ 22 พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.3 เห็นด้วยกับการห้ามเผาป่า เนื่องจากชาวบ้านแม่จองไฟมีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ป่าอยู่แล้วและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาป่า การเผาป่าเพื่อการขยายพื้นที่ทำกินและเพื่อหาของป่า จะส่งผลกระทบต่อชั้นข้างรุนแรงต่อระบบนิเวศของป่าไม้ และเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สายความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ ซึ่งการที่สภาพป่าจะฟื้นฟูสภาพเดิมได้นั้น ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นที่มีการห้ามเผาป่า

การห้ามเผาป่า	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เห็นด้วย	100	89.3
ไม่เห็นด้วย	12	10.7

ตารางที่ 23 พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.5 เห็นด้วยกับการห้ามนำของป่ามาขาย แต่ให้อามาสำหรับปรุงอาหารได้ โดยในแต่ละปีชาวบ้านแม่จองไฟสามารถเก็บหาของป่ามาบริโภคได้แต่ห้ามเก็บมาเพื่อการค้า ส่วนที่เหลือร้อยละ 12.5 ไม่เห็นด้วย เพราะการใช้ประโยชน์จากป่าในด้านต่างๆ เช่น การใช้ไม้เป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้ม การเก็บเห็ด หน่อไม้ ตลอดจนใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ การเก็บหาของป่าเพื่อการบริโภคแต่เพียงอย่างเดียวนั้นไม่มีผลทำให้พืชสูญพันธุ์ แต่ถ้ามีการใช้ประโยชน์จากป่าโดยไม่มีการจัดการเพื่อผลผลิตที่ยั่งยืน หรือโดยมิได้คำนึงถึงหลักการอนุรักษ์ เช่น การเผาป่าเพื่อหาของป่าหรือการเก็บหาของป่านำมาเพื่อค้าขายในบางครั้ง อาจ ทำให้พืชสูญพันธุ์ไปได้

ตารางที่ 23 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นที่มีต่อการห้ามนำของป่ามาขาย

การห้ามนำของป่ามาขาย	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เห็นด้วย	98	87.5
ไม่เห็นด้วย	14	12.5

สภาพป่าของหมู่บ้านแม่จองไฟมีสภาพอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านได้อาศัยป่าธรรมชาตินี้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหาร ยารักษาโรค เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ชาวบ้านแม่จองไฟมีจิตสำนึกว่าถ้าป่าอนุรักษ์ที่ดูแลอยู่ถูกทำลาย จะทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อการดำรงชีวิต อาจทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง จึงมีความรักหวงแหนป่าอนุรักษ์ และไม่ต้องการให้ใครเข้าไปรบกวนกับสภาพธรรมชาติของป่า จากตารางที่ 24 พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.8 เห็นด้วยที่มีการห้ามนำไม้ในเขตหวงห้ามมาใช้สอยถึงแม้ว่าจะจะเป็นไม้ที่โคนล้มเองหรือยืนตายต้นตามธรรมชาติ ส่วนที่เหลือร้อยละ 7.14 ไม่เห็นด้วย เพราะ หากไม่ตัดมาใช้ทำอะไรก็จะสูญประโยชน์ และถ้ายังเป็นไม้ล้มควมรอนุญาตให้ นำมาทำประโยชน์ได้

ตารางที่ 24 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นที่มีการห้ามนำไม้ในเขตหวงห้ามของหมู่บ้านมาใช้สอย

การห้ามนำไม้ในเขตหวงห้ามของหมู่บ้านมาใช้สอย	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
เห็นด้วย	104	92.8
ไม่เห็นด้วย	8	7.14

กล่าวโดยสรุป วิธีจัดการป่าของชุมชนบ้านแม่จองไฟ ทำให้สภาพป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้าน โดยร่วมกันกำหนดกฎระเบียบต่างๆ เป็นข้อตกลงร่วมกันในการดูแลรักษาป่าของหมู่บ้าน มีการห้ามเข้าไปตัดไม้ในป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้าน ห้ามเผาป่า ห้ามเก็บของป่าเพื่อการค้า ห้ามนำไม้มาใช้สอย แม้กระทั่งเป็นไม้ที่ยืนต้นตาย หรือไม้ล้มขนอนอนไพรตามธรรมชาติ และถ้าป่าไม้บริเวณเขตหมู่บ้านเสื่อมโทรม เห็นควรปลูกป่าทดแทน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งการที่คนในชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้เกิดความรักและหวงแหนป่าไม้มากยิ่งขึ้น

8. ปัญหาและความต้องการจากภาครัฐ

ตารางที่ 25 พบว่า ชาวบ้านมีความต้องการที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ดังต่อไปนี้ 1.) การฝึกอบรมเพื่อเสริมรายได้ ร้อยละ 60.7 เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง 2.) การเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าไม้ ร้อยละ 32.1 3.) การเพาะกล้าไม้ ร้อยละ 25 เพราะชาวบ้านต้องการให้มีการออกระเบียบในการรักษาป่าของหมู่บ้านให้ชัดเจน และวิธีการอนุรักษ์ป่าอย่างถูกต้อง

ตารางที่ 25 จำนวนและร้อยละของความต้องการในเรื่องที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ
เข้ามาให้คำแนะนำปรึกษา

ความต้องการจากภาครัฐ	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
- ไม่ต้องการ	5	4.5
- การฝึกอาชีพเพื่อสามารถเสริมรายได้	68	60.7
- การปลูกป่าเพื่อเสริมรายได้	23	20.5
- การเพาะกล้าไม้	28	25.0
- นำกล้าไม้มาแจก	25	22.3
- เข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าไม้	36	32.1
- อื่นๆ.....	2	1.8

จากการศึกษาความต้องการของชุมชนบ้านแม่จองไฟเรื่องความต้องการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือพนักงานภาครัฐเข้าไปตรวจตราบริเวณป่าที่ชุมชนบ้านแม่จองไฟดูแลอยู่นั้น ดังแสดงในตารางที่ 26 พบว่า ชุมชนบ้านแม่จองไฟส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.3 ไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือพนักงานของภาครัฐเข้าไปตรวจตราดูแลในบริเวณป่าดังกล่าวเลย เนื่องจากชุมชนได้ดูแลและจัดการป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านคืออยู่แล้ว โดยอาศัยความเชื่อตามบรรพบุรุษและข้อห้ามที่ชุมชนได้ตั้งขึ้นและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เป็นผลทำให้ป่ายังคงสภาพความอุดมสมบูรณ์ครบถ้วนทุกวันนี้

ตารางที่ 26 จำนวนและร้อยละของความต้องการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือพนักงานของ
ภาครัฐเข้าไปครอบครองดูแลป่าที่ชาวบ้านแม่จองไฟดูแลอยู่

ความต้องการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าไปดูแลป่า ของชุมชน	จำนวน (n=112)	ร้อยละ
ต้องการ	21	18.7
ไม่ต้องการ	91	81.3

กล่าวโดยสรุป ชุมชนบ้านแม่จองไฟไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการป่าของชุมชน เพราะชุมชนมีศักยภาพในการจัดการป่าได้คืออยู่แล้ว เพียงแต่ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาส่งเสริม และแนะนำการฝึกอาชีพ เพื่อเสริมรายได้ให้กับชุมชนเท่านั้น